

Mustafa Öztürk ve Modern Hurafeleri

Selim Çalışkan
gerceginkitabi.wordpress.com
gerceginkitabi.com
Kasım 2025

Mustafa Öztürk tarihselci okumanın en iyi bildiğim savunucularından. Önceki yazıda tarihselciliğin kısa bir eleştirisini yapmıştım. Bu yazıda Mustafa Öztürk'ün üç kitabında sunduğu düşünceleri tarihselcilik merkezli olmak üzere eleştireceğim.

Kuran'ı Kendi Tarihinde Okumak: Tefsirde Anakronizme Ret Yazıları

Ankara Okulu, 2013.

Öztürk, bu kitabında Kuran'ı tarihselci okuma düşüncesinin Batı kaynaklı olduğunu açıkça kabul ediyor. Batı kaynaklı olan her şey kötü olacak veya yerli ya da Doğulu olan her şey sağlam olacak diye bir varsayımım yok elbette. Sözgelimi "blog" kavramı Batılıdır ve benimseyip kullanıyorum. Ama Batı'nın tarihselci okumayı hangi bağlamda, hangi toplumsal olaylara tepki olarak, hangi metin için ürettiğini bilmek bu okumanın geçerliği hakkında bize ışık tutacaktır. Bilmeyenler için kısaca özetlemem gerekirse 15. Yy'da Kitabımukaddes'in anadillerine çevirisiyle, böylece Vatikan'ın yorum tekelinin kırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Kutsal bildiği kitabın onulmaz, uzlaştırılmaz saçmalıklarla ve tutarsızlıklarla dolu olduğunu gören kimi okuryazar modern Avrupalı bu kitabı değişmez bir yasa saymaktan vazgeçmekte bulmuştur çareyi. "O günün gereği buydu ama bugüne ve bize uymaz" demiş, kendince bir çözüm yaratmıştır.

Öztürk'ün bütün kitap ve makalelerinde yaptığı herhalde en önemli yanlış varsayımlardan biri 1400 yıldır çoğunluğun Müslüman olduğudur. 61-62. sayfalarda "Müslüman" dediği, yani aslında kendine "Müslüman" diyen toplumun Kuran'ı anlamıyor veya yanlış anlıyor veya ciddiye almıyor olma olasılığını göz ardı ediyor. Bu yanılğının üzerine gelecekte, gezegenin herhangi bir yerinde Kuran'ın yeniden sözlü bir sesleniş olarak toplumsallaşması olasılığını da yok sayıyor. Bu, Öztürk ve onun gibi tarihselciler hakkında anlamamız gereken belki en önemli şey. Çünkü bu umutla yılgınlık arasındaki fark olabilir. Kuran çalışmaya başladığımdan beri daha iyi anladığım şeylerden biri, kaderciliğin her zaman "kadercilik" adı altında gelmediği. Öztürk'e göre Kuran'ı yanlış anlamak diye bir şey söz konusu değil. Onun "Müslüman" dediği, yani kendine "Müslüman" diyen veya tarihçilerin, sosyal bilimcilerin kültürel ayırt etme amacıyla "Müslüman" dedikleri kalabalık Kuran'ı her nasıl anladılarsa bunun çoğunlukla doğru olduğunu, bizim için de öyle olacağını öne sürüyor. Yani herhangi bir şekilde anlamak mümkün, bunun doğrusu yanlış yok. Sayfa 40'da salat sözcüğünü herkesin kafasına göre anlayabileceğinin örneğini

verdiğini sanıyor ama salatla ilgili yazılmış ve internette yayınlanmış bulunan görüşlerle karşılaştırarak okursanız örneğin çok zayıf olduğunu görürsünüz.

Metni herkesin kendi kafasına göre anlayabileceğini ve bunu metne dayanarak görünürde kanıtlayabileceğini söyleyen Öztürk'e göre nesnellik yok, yalnızca öznellik var. Bu, her kuşak için farklı bir yasanın geçerli olduğunu söylemenin başka bir yolu. 20-21. sayfalarda Kuran'ın anlaşılmasız olduğunu söylerken nesnelliği yine inkar ediyor. Ama anlamadığın şeye iman edemezsin. Aslında doğrudan "anlaşılmasız" demiyor ama söz oraya varıyor. Ayrıca Öztürk, Kuran'ı anlamak için araç olarak sunulan geleneksel söylenti kaynaklarının yetersiz olduğunu kabul ediyor. Tıpkı Düccane Cündioğlu'nun meal eleştirilerinde yaptığı gibi, Kuran'ın basbayağı anlaşılmasız olduğunu doğrudan söylemeyip okuru bu sonuca doğru itiyor. Öyleyse Öztürk olanaksız bir düşü mü kovalıyor?

Öztürk'ün bir başka temel iddiası, Kuran'ın ilk muhataplarının "yerine kendimizi koyarak" okumak gerektiği ve bunun başarılabilirliği (s.38). Bununla birlikte vahyin hakikiliğini "fiilen deneyimlemenin" olanaksız olduğunu öne sürüyor. Aslında tam tersidir. O günkü tektanrıci azınlığın uğradığı eziyetlere bugünkü tektanrıci azınlık da uğrayacaktır ve uğruyor. Ama sözü o günkülerin anladıkları gibi anlamaları çok zordur, herkes kendi bağlamında anlayacaktır. "Kafasına göre" değil, kendi bağlamında. Kapitalizmden çekenler onun antitezi olarak bilinen sosyalizmdeki paylaşma ve hak etme ilkelerini öne koyup toplumcu bir üretim düzenini benimsiyorlar örneğin. Roger Garaudy, Hikmet Kıvılcımlı, İsmet Özel gibi sosyalist-Müslüman düşünürler tam olarak böyle, sözü kendi yer ve zaman bağlamlarında anlayarak ortaya çıkıyorlar ve "bizim Tağut'umuz kapitalizmdir" diyebiliyorlar. Şimdi bunlar sahabenin yerine kendilerini koymak için binlerce sayfa Arapça söylentiler derlemesi mi okudular? Hayır. Peki, bunlar Kuran'ı yanlış mı anlıyorlar? Hâşâ! Öte yandan, sosyalist ilkenin zalim bir uygulamasının ıstırabını çekenler ise ilk bakışta bunun tam tersiymiş gibi görünen bir yorum yapabilir, kişisel deneyimi arayabilir, kişilerin, ailelerin, cemaatlerin devletten bağımsız olarak mali yetki ve sorumluluklar alabildikleri bir düzeni özleyebilirler. Bu iki yorum ilk bakışta karşıt ama aslında uyumlu olabilir. Öztürk gibi tarihselciler aslında çoktanrıçılığın ezincini deneyimlemediler ve tektanrıçılığa bilinçle yönelemediler diye, o çok saygıdeğer buldukları çöp kitapları çalışmayan hiç kimsenin bunu yapamayacağını varsayıyorlar. Yanılıyorlar.

Öztürk, Kuran'ı herkesin kendi özneliğiyle anlayıp bunu metne doğrulatabileceğini öne sürerken çalışmanın kişiselliğine vurgu yapıyor: "Kuran'da hangi ayetin hangi ayetle tefsir edildiği, tamamen müfessirin dirayet ve kabiliyetine bağlı bir husustur." (s.22) Bunu bilimsel yöntem için de söyleyebiliriz! Hipotezin sağlamlığı araştırmacının sağduyusu kadar doğrudur ama bildiğimiz hiç kimse bilimsel yöntemin kişisel yeteneklere muhtaç olduğunu öne sürmüyor. Çünkü doğru olan bilgiyi seçip geliştirecek birilerinin cemaatte (bu örnekte bilimsel toplumda) bulunduğu varsayılmıştır. Tutarlı ve makul bir varsayımdır. Öbürlerinin, yani yanlış yayıp üstün gelmesine çalışanların varlığı ayrı bir meseledir, aynı zamanda politik bir meseledir. Zaten gelenekçilerin (ve dolayısıyla tarihselcilerin) asıl yanlışları da buradadır; onlar elçilerin izindeymiş gibi görünen elçi karşıtlarının varlığını ayımsamıyorlar. Politik güdülenmelerle yapılan tefsiri Allah rızası için yapılandan ayımsamıyorlar. Ayımsayanlara "komplo kuramcısı" deyip geçme kolaycılığına teslim oluyorlar. Üstelik burnumuzun dibinde M.Kemal'in devrimlerinin

izindeymiş gibi görünen karşıdevrimcilerin var olduğunu gördükleri halde. Bu, Allah'ın Türklere gösterdiği ayeti değil miydi de dersinizi almadınız?

Kitabın 39. sayfasında Ali Bulaç'tan güzel bir tarihselci okuma eleştirisi buluyoruz. Bulaç tarihselci okumayı Kitabımukaddes'e uygulamak için bir gerekçe olduğunu ama Kuran'da bunu bulamadığımızı söylüyor. Öztürk, sanki Bulaç kendi uydurmalarını, vehimlerini yazmış gibi onu çürütmeye hiç girişmiyor. Üstelik Bulaç, Kitabımukaddes'in güvenilirliğine yönelik gerçekten çok hafif sayılacak bir eleştiri getiriyor, bunlardan başlıcası dört ayrı İncil içermesi. Mustafa Öztürk bunun Kitabımukaddes'in en sığ okumayla bile farkına varılabilecek bir ayıbı olduğunu ve buz dağının görünen kısmı olduğunu ne kadar farkında acaba? Çünkü eğer farkındaysa Kuran'ı Kitabımukaddes'le yan yana koyarak ona haksızlık etmez.

Öztürk 150. sayfada Kitabımukaddes'in bir vahiy derlemesi olduğunu söylemiş. "Bu kitapları hiç okumuş mu acaba" diye sordurtuyor. Kitabımukaddes'teki saçmalık yığını hakkında Yahudilerin ve Hristiyanların bile itiraf ettikleri gerçekleri duymamış mı? Kuran'a yeterince çalışmadığı gibi Kitabımukaddes'e de mi çalışmamış? Öztürk bu yorumları yaparken dini kesinlikle bireysel anlıyor. Yani Allah'ın elçilerinin öykülerini modernizmin gözlüğüyle okuyor. Sanki önünde "Gelenek mi, modernizm mi?" diye çoktan seçmeli bir soru var, doğru yanıtı bulmaya çalışıyor. Yanlış soruyu sorunca doğruyu bulmak elbette zor oluyor.

Tarihselcilerin ve dolayısıyla Öztürk'ün en belirgin niteliklerinden biri seküler düşüncenin kalıplarıyla düşünmeleri. Sayfa 77'de Öztürk inançla fıkıhı, yani gelenekçi tanımlamayla *akideyle ameli* ayırıyor. Bu ayrımı yaptığımızda akideyi kişisel alana, ameli kamusal alana hapsedmemiz kolaylaşıyor. Seküler yasaya uyma zorunluluğu amelinizi engelliyorsa büyütmeyin, akide alanı bütünüyle size ait. Şikayet edip durmayın, din özgürlüğü var işte!

Öztürk, Modernizmin hurafelerinden ilerlemeciliğe de abone (örnek; s.123). Koca Müslüman coğrafyada asırlarca kadınların eve kapatıldıkları, habire dayak yedikleri ezberi modern zamanlarda türemiş bir hurafedir, tarihsel gerçekliğinden söz edilemez. Öztürk gibilerin bunu kanıtlamaya gerek duymamaları, kanıtlanmamış olmasına da uyanmamış olmaları bunun bir ezber olduğunu gösterir çünkü herkesin bildiği varsayılan şeyler kanıta gerek duymaz. Evet, ne yazık ki artık neredeyse herkes kadınları böyle biliyor çünkü kuşağımız ilerlemeci dogmalarla yetiştirildi. Firavun, halkına "ben sizin rabbinizim" (79:24) derken Musa'yı çürütmek için ülkesinde herkesin bildiği bir gerçeğe başvuruyor. Musa bunu "bak, ülkede senin rab olmadığını düşünenler de var" diye çürütmeye çalışmıyor, yani çoğunluk ve azınlık hesabına hiç girmiyor. Bambaşka bir şey söylüyor. Çoğunluk ve güç tarafından tescil edilmiş bilgiyi Musa'nın yaptığı gibi göz ardı ettiklerinde Kuran'a güvenenler bugün komplo kuramcılığıyla suçlanıyorlar. "Günümüz dünyasının gerçekleri" diye dayatmaya çalıştıkları, Kuran dahil her şeyin kendisiyle tartılacağı sözde evrensel gerçeklerin –ki ilerleme de bunlardan biridir– tektanrıcının gözündeki hak ettiği yer herhalde ayağının altıdır. Tektanrıcıların komplo kuramcılığıyla suçlanmaları son derece anlamlıdır çünkü suçlayanların tek yaptıkları, aykırı sesleri (ki Kuran da bunlardan biridir) modernizmin otoritelerinin mahkemesinde mahkum etmektir. Medyada dikkat edin, her kim komplo kuramcılığıyla suçlanıyorsa onun susması istenir ve tartışma muhatabı olarak kabul edilmez. Şimdi ben "kadınlar 1400 yıldır dayak

falan yemiyorlar, eve kapatılmıyorlar” dediğimde komplo kuramcısı oluyorum. Benden bunu kanıtlamam bekleniyor. İyi de, iddia sahibi ben değilim ki. Kanıtlama yükümlülüğü iddia makamındadır. İlerlediğimizi öne sürenler bunu kanıtlamakla yükümlüler. Ama bu mahkeme adil bir mahkeme değil. Mahkemeden çok linçe benziyor çünkü çoğunluğun dediği oluyor. Çoğunluğu bir şeye ikna etme becerisi olan davayı kazanıyor ve mahkeme çoğunluğun ona verdiği yetkiyle Firavun’un rabbimiz olduğuna, yani ilerlediğimize hükmediyor.

Kuran’ın nasıl okunacağıyla ilgili Kuran’da dağınık biçimde yer alan yönergeleri göz ardı edip söylenti birikimine dalanların örneğini sayfa 107-109’da görüyoruz. Öztürk, başörtüsünün Medine’deki özgür kadınların kölelerden ayırt edilmelerini sağladığını öne süren alıntıyı ve örtünme ayetlerini yanlış yorumluyor. Öztürk’e göre başörtüsü ve üst giysi (*cilbab*) özgür kadınların belli olması içinmiş. Oysa ayette konu iffettir. Tektanrıci kadınlara onlardan olmayanlar hallenmesinler, en belirgin amaç budur.¹ Öztürk, köleciler² toplumun, yani Müslüman olmayan toplumun doğrularıyla Kuran’ı tefsir etmeye kalkıyor. Yine 119-121. sayfalarda Öztürk, kölelik konusundaki yaygın yanılgılara katıldığı için kadın efendinin erkek kölesine çıplaklığını göstermesine izin verildiğini sanıyor. Kölecileri Müslüman saydığı için köleciler toplumun doğrularına göre yargılıyor ve kölelere mal muamelesi yapılmasının İslam’ın doğrusu olduğuna karar veriyor. Apaçık uyuşmazlığı bir aykırılık olarak yorumlamak yerine, toplumsal koşulların değişmesiyle yasanın değişmesine kanıt olarak sunuyor. Kölenin (*rakabe, ma meleket eyman...*) mal olmadığı, yani onun mallığının meşru olmadığı Kuran’da yeterince bellidir. Buna rağmen Öztürk gibiler, köleye malmışçasına davranan kişilerin ve toplumların Müslüman olduklarını varsayarak söylenti kültürünün gözlerini nasıl perdelediğini gösteriyor. Şimdi aynı mantıkla İncil’i “2000 yıldır herkes aynı anlamış” desek, “Pavlus da havariler de İsa’nın öğrettiklerinden aynı şeyi anladılar” desek ne büyük bir çam devirmiş olmaz mıyız? Çünkü Yeni Ahit’te Pavlus’un mektuplarından anlaşılacağı üzere Pavlus havarilerin rakibiydi, onlardan farklı şeyler öğretiyordu. Tarihselciler köleliğin “kaldırıldığı” modern hurafesini de yuttukları için işler iyice karışıyor. Bugünkü köle sahipleri örneğin iki evi olup birini kiraya verenler, bankada çok miktarda parası olanlar, işçi çalıştıranlar, zengin Batılı ülkelerde yaşayanlardır. Farklı adlarla andığımız, kesişim ve ayrım kümeleri bulunan bu öbeklerin ortak yönü başkasının emeğini sömürmesidir. Bunlara tatlı geldiği için, modern devletlerin şeriatına göre yasal da olduğu için Kuran’ın buyruklarına karşı bahaneler üretiyorlar. Oysa Kuran’ın indirildiği zamanlardaki yaşamla şimdiki arasında bu açıdan bir fark yok. Kölelik hâlâ var. Kimisi modern dünyada hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını sanadursun. Ve böyle sandığı için tarihselci okuma yapadursun. Gördünüz mü aldanma döngüsünü?

¹ Özgür kadın-köle kadın ayrımıyla ilgili bir başka ipucu Kuran’ın bambaşka bir köşesinde saklı olabilir: “Kölelerinizi fuhşa zorlamayın, evlendirin” (24:32-33) Demek ki köle kadınları, yani bağımsız geçimi olmayan kadınları evlendirmemek gibi bir sorun var uygar toplumlarda. Bu nedenle bu kadınlar zinaya itiliyor. Gereksinimini evlilik yaşamı içinde karşılayamayan kadın çekiciliğini evli olmadığı erkeklere sergilemek gereği duyuyor. Benzer biçimde, evlenecek parası olmayan asgari ücret kölesi erkek, çevresindeki kadınlara zina gereksinimini karşılayabileceği potansiyel adaylar olarak bakmaya gözlerini alıştırıyor.

² Köleciden kastım kölelik kavramına hukukunda yer veren değil, köleleri alınıp satılan birer mal veya yarı-hayvan olarak tanımlayanlar. Cahiliye Arapları gibi, çöküş dönemi Roma ve Pers gibi. Muhammed sonrası toplumun bunlara benzemiş olması bunun İslam’ın bir normali olduğu anlamına gelmez.

Kuran yetmez (imansız). ->

Köleciler Müslüman. ->

Kölelere böyle davrandılar, demek ki böylesi doğruymuş. ->

İslam böyle bir şey. ->

Modern zamanlarda kölelik kalktı, demek ki İslam modern zamana uymaz. ->

Kuran'ın muhatabı modern insan değildir. ->

Modern insanın gereksinimlerini karşılayamadığı için... -> BAŞA DÖN

Bu döngüye tarihselciler modernizm halkasından giriyor olabilirler. Gelenekselciler de "köleciler Müslüman" halkasından giriyorlar gibi görünüyor.

Öztürk, 24:31 ayetindeki *ziynetin* ne olduğunu da ıskalıyor, bunların takı olduğunu söyleyen rivayetleri ciddiye aldığı için. Oysa takı anlamında başka bir sözcük var Kuran'da (*hilyet*).

Öztürk inanç, iman, yasa, kulluk kavramlarını Kuran'a aykırı biçimde tanımlayıp kurguluyor. Sayfa 134-135'te "vahiy din değildir" diyor. "Din, yasa değildir" diyor. Öyleyse nedir? Tıpkı modern dünyada seküler dille tanımlandığı üzere din, tapınak etkinliği ve kişinin vicdanında başlayıp biten, gerçek yaşama yani maddeye etkisi olmayan, yüzde yüz bireysel bir varsayımlar derlemesidir. Bu, Kuran'daki *din* tanımına cepheden aykırıdır. Dini seküler paradigmaya uyumlu olarak tanımlayanların modern ahlakta ciddi bir bozukluk bulmamaları son derece olağandır. Bunların bankacılık sistemiyle, kapitalist ahlakla, feminizmle, sisteme içkin ikiyüzlülükle hiçbir kavgalarının olmaması beklenen şeydir. Çünkü bunlar modernist ahlakın mahkemesinde Allah'ın elçilerini yargırlar. Elçileri suçlu bulanlar deist veya hümanist veya ateist olurlar, yani onları reddederler. Modernizmin örselediği vicdanlarıyla elçilerin çağrısı arasına sıkışanlar ise "ılımlı" olurlar, tarihselci olurlar. Bu sıkışmışlığı çözmek için olmazsa olmazlardan biri *dinin*, yani mesajın yaşamın bütününe kapsamadığı iddiasıyla uzlaşmaktır. Uzlaşmayanları "köktenci" veya "aşırıci" veya "ideolojik" olarak etiketleyip dışlamak zorundalar, eğer bu tutumlarıyla çelişmek istemiyorlarsa.

Öztürk, bir Müslümanın tarihe bakışında sahip olması gereken görüşten yoksunluğunu belli ettiği 147. sayfada şöyle diyor: "...siyasal birlikteliğin hukûkî metni mesabesindeki Medine vesikasına imza koyan Yahudilerin zaman içinde, başta bu sözleşme olmak üzere verdikleri sözleri tutmamaları; dahası, Müslümanlar aleyhine Mekke müşrikleriyle işbirliği yapmaları ve çeşitli ihanetlerde bulunmaları, Kuran'm kendilerine yönelik hitabında gözle görülür bir sertleşmenin gerçekleşmesine neden olmuştur." İlk okuyuşta ancak Yahudiler hakkında hiçbir şey bilmeyen biri bunu söyleyebilir diye geçirdim aklımdan. Evet, Yahudiler başkalarına benzemez. Bundan olumlu veya olumsuz istediğinizi anlayabilirsiniz ama yanlış diyemezsiniz. Dünya ve insanlar ve tarih hakkında bildikleri her şey gelenekten ibaret olanlar Batı Aydınlanması'na çarpınca eşekten düşmüşe dönüyorlar. Alay etmek için söylemiyorum. Aslında toplum olarak biz Türkler bu çarpışmadan payını en çok alan toplumlardanız. Yaşamı zamana uymamış, zamanı yeniden yorumlayamamış olan geleneğin ve çabucak geliveren modernizmin arasına

sıkışmış insanlarız. Bu bocalamadan çıkışı bulamayanlar bir otoriteye secde ederken öbürüne dönmüş olarak buldular kendilerini. Konu Kuran'ı anlamak olduğunda içtihat kapısı kapanmış, üzeri örümcek ağırları bağlamış bir yorum alışkanlığını hümanist bilgiyle çarpıştıranlar çıkışı hümanizmde, yani elçileri reddederek veya tarihe gömerek (ki sonuçta ikisi de aynı) buldular çözümü. Gelenek bağınazlığından modernist bağınazlığa transfer oldular. Üniforma değiştirdiler yalnızca. Soru sormuyorlar, otoriteyi yargılamıyorlar, bilgi sentezlemiyorlar, düşünce üretmiyorlar. Ve Kuran'ı Muhammed'in kendi yazdığını varsayan veya bunu kabul ettirmeye çalışan, yani onun sözünün duruma göre sure yazan, işine gelmeyince daha önce yazdığını değiştiren, "güncelleyen" (nesheden) birinin söyleyebileceği bir şey olduğunu söylüyorlar. "Mekke ayetleri daha hoşgörülüydü, Medine'de söylem sertleşti" ezberi ancak bunlardan, nesih savunucularından çıkabilir. Ve ancak bunlar farkında olarak veya olmadan Muhammed'i güne göre konum alan bir politikacı yerine koyabilirler. Kuran Yahudilere sözde ilk başta sevecen yaklaşmışmış da, onlar yan çizince lanet okumaya başlamışmış. Medine Sözleşmesi'yle Kuran'ı aynı kefeye koyuyor yani. Sözleşme bozulur, yenisi yazılır, madde eklenir, çıkarılır, güncellenir. Kuran gelgeç bir sözleşme değildir. Parça parça ve vesilelerle, yani yaşanarak inmiş olması onun yazarının günün koşuluna göre yasa çıkaran, nabza göre şerbet veren kaypak bir yasa yapıcı, yani bildiğimiz adi bir politikacı olduğu anlamına gelmez. "Yahudiler o sözleşmeyi er geç bozacaklardı, bu işlerin olağan seyridir, ve fakat Yahudilerle sözleşme yapmaktan kaçınmak için de geçerli bir neden değildir" desem önce bana bir güzel söver, aşağılarsınız, antitezinizi ancak ondan sonra, lütfederseniz sunarsınız çünkü modernizmin "dinlerin eşitliği" hurafesine abonesiniz. Cümlemin arkasını "dolayısıyla Kuran hiçbir şeyi neshetmiş değil, Yahudiler yan çizmeden önce her ne demişse yazar onun arkasında duruyor" diye getirirsem tutarlı olurum. Ama Muhammed'in güçlenene kadar Medineli Yahudilerle iyi geçindiğini, onlara gereksinimi kalmayınca da rest çektiğini söyleyenler hem Kuran'ın bakış açısından tutarsız oluyorlar hem de kendi bindikleri dalı kesiyorlar.

"Öztürk Kuran'a yeterince çalışmamış mı" diye sorduğumda "abartma oğlum, o koskoca akademisyen ve sen onun okuduğunun onda biri tefsir okumadın" dediniz, biliyorum. Evet, onda biri tefsir okumamışımdır. Ama Kuran metnini incelemeye ne kadar zaman ayırdığımı merak ediyorum. Sözgelimi "Kuran'ın ve İslam'ın Ataerkil Yorumu" makalesinde zerre kadar Kuran göndermesi, metin incelemesi yok. Bunun yerine elçileri modernizmin mahkemesinde yargılayan hümanistlerden bolca alıntı var. [Kadın Düşmanı Ayetler](#) yazımda yaptığım azıcık çözümlemenin, eleştirel okumanın onda birini yapmıyor. Kaldı ki o yazıda ayetleri yorumlamayı amaçlamamıştım bile. Öztürk, Kuran'daki veya onun tefsirinde var olduğunu öne sürdüğü anakronizmi göstermiyor. Herhalde modernist anlayışa uygun olmayan bütün yorumların otomatik olarak anakronizm içerdiğine inanıyor. İşte bu, tarihselcilerin neyi kalıcı neyi geçici, neyi yargılayan neyi yargılanan, neyi değişken neyi nirengi ve referans olarak gördüklerini açıklar. Böylece tarihselci okuma aslında hümanist okumadır. Yani Allah'ın elçilerini tarihin gelip geçmiş bir dönemine, kimine göre insanlığın "çocukluk" dönemine özgü sayan, böylece onları muhatap almayan bir okuma.

Öztürk kitap boyunca özgürlükçülüğün kavramlarıyla ve oryantalistlerin uslubuyla konuşuyor. Örneğin 125. sayfada modernizmle kavgalı olan ve hükümette, basında ve üniversitede temsil edilmeyen kesimleri tanımlamak için "getto" sözcüğünü kullanıyor.

Örneğin grup dışı için “öteki” sözcüğünü kullanıyor. Örneğin “özgürlük” sözcüğünü liberal anlamıyla, ideolojik anlamıyla kullanıyor. Örneğin “ataerkilliği” kategorik olarak kötü bir şey olarak görüyor; “erkek egemen”, “kadının ekonomik özgürlüğü” gibi feminist kavramlarla konuşuyor. “İnanç” diyor, bunun Hristiyanlığa özgü bir kavram olduğunu ve İslam’da yeri bulunmadığını bilmeyerek veya bilmezden gelerek.

Öztürk, dinin en genel anlamıyla kulluk olmasını istiyor (s.139). Yasanın ise genele karşıt olarak özel olduğunu ima ediyor. Böylece yasayı dinden ayırıyor. Bunu *ibadet-muamelat* veya *akide-amel* ayrımları olarak yoz anlayışta ve onu temsil eden ilmiyelerde buluyoruz zaten. Oysa basitçe yanlıştır, düpedüz ve apaçık yanlıştır. Kuran’a aykırıdır. Bakın Yusuf Suresi’nde vezir, hırsızın toplumunun dininde hırsızlığın cezasının ne olduğunu soruyor. Gerekçesi şu: “Kralın dininde [*fî dini el melikî*] kardeşini alıkoyması olanaklı olmazdı” (12:76) “Ülkenin şeriatında” değil, “ülkenin **din**inde” diyor. Demek ki hırsızın veya bozguncunun nasıl cezalandırılacağı *şeriat* değil *din*miş. Mustafa Öztürk’ün düşüncesinin yapı taşları Kuran’ın kavramları değil, modernizmin kavramları.

Söyleşiler Polemikler

Ankara Okulu, 2014.

Öztürk’ün dili hem gelenekselcilerde (Kuran’ı hadis, siyer ve klasik tefsirler olmadan okumayanlarda) hem de Batı hayranı kesimde gördüğümüz bazı özelliklere sahip. Türkçe karşılıkları olduğu halde Batı dillerindeki sözcükleri kullanmayı yeğliyor. Biri Öztürk’e hiçbir dilde “vülger” diye bir sözcük olmadığını söylesin. Dile ve sözcüklere çok önem vermiyor, sözelimi girizgah sözcüğünün “giriş” anlamına geldiğini sanıyor. AKP’ye “Ak Parti” diyor, Türk’e “Türkiyeli”. Anadilinde tapınmadan tiksiniyor, bu konuda da gelenekselcilerle uzlaşma durumunda. Kendisini kibirli olmakla suçlayanların bulunması (Tefsire Dair Sorular bölümü) konuyla ilgisiz değil. Türkçesi varken Arapçasını veya gavurcasını kullanan kişiler çoğunlukla kibirlidir. Tasavvuf hakkında söyledikleri de bu izlenimi güçlendiriyor. Çünkü içrek yapılanmalarda üst düzey sayılan bilgi kasıtlı olarak gizlendiği için onlarda kibir içkindir.

Bu kitabında da eski insanların cahil ve aptal işe yaramazlar olduğu hurafesini sürdürüyor. 80. sayfada “Arap’ın anlama kapasitesi” derken bu varsayım çok açık. Yine 89. sayfada eski insanların çocuk oyununda mızıkçılık basitliğinde sorunlarla uğraştıkları varsayımıyla çıkarımlar yapıyor. “Fikri mülkiyet hırsızlarının elini de kesecek miyiz?” gibi, sanki modern zamanlar öncesinde hiç sorulmamış ve sanki anlamlı bir soru sormuş gibi yapıyor. Bir kere, fikri mülkiyetin çiğnenmesi hırsızlık bile değildir. Meseleye iki dakika kafa yormadan ezbere sorulmuş bir soru... Tarihselelerin Kuran’ın yasasının bugün geçerli olmadığı yargısında bulunurken dayandıkları yanlış inançlardan en önemlisi bu, yani “ilerlediğimiz” iddiası. Batı Aydınlanması’nın ürünü olan bu inanışa göre insanlık ancak Avrupalının hümanizmi keşfetmesi ve modern düşüncüyü benimsemesiyle “akıl çağına” ulaştı. Bu aslında yanlış çeviri, “buluş çağı” daha doğru çeviri çünkü *Age of Reason* veya *Age de Raison* kalıplarının anlamı budur. Bundan öncesi çocukluktu. Modernistlerin inanışlarına göre eski dünyanın insanı biz yetişkine kıyasla cahildi, aptaldı, basit ve bayağıydı. Hepimize bu saçma düşüncüyü çocukken okullarda aşlamaya başladılar, medya

ve üniversite kanalıyla taze tutuyorlar. Bu hurafeden Allah’a şükür kurtuldum, her Müslüman kurtulsun.

Anakronizm kitabında olduğu gibi burada da Öztürk “inancı” ve uygulamayı, yani yasaı tamamen ayırmış (önsöz ve s.68-70). İmanı neredeyse itikada eşitlemiş (s.183). İnanç kavramını aynı Hristiyanlıkta anlaşıldığı biçimiyle kullanıyor (s. 61-2). Böylece seküler kavramlarla düşünüyor çünkü sekülerlik Hristiyanlığın “inanın” dediği şeylerin gerçeğe aykırılığının bir çözümü olarak kurgulandı. Konuyu dağıtmak pahasına kısaca değineyim: Hristiyanlıkta inanç dogmadır, yani temelsiz varsayımdır. İsa’nın dirildiğine ve gökten ineceğine inanacaksınız, diğer her şey, yani yasa ve davranış bundan sonra gelir. Bunun böyle olması inanılması gereken şeyin saçmalığından ve kanıtlanamaz, yanlışlanamaz oluşundandır. Kanıtlayamadığınız ve tartışamadığınız için kör inançtan başka seçeneğiniz yoktur. Oysa çoğu dinde ve hele İslam’da böyle bir gereklilik yoktur. “İnanç...” diye başladığınız anda Hristiyanlık paradigmasına yani kavramlar dünyasına girmiş olursunuz ve İslam’dan çıkarsınız. Böylece Öztürk dini yaşamın bütünü değil bir parçası, üstelik görece küçük ve görece önemsiz bir parçası olarak anlıyor. Yani kabir azabına inan, inanma, ne fark eder? İsa’nın geleceğine inan, inanma, ne fark eder? Yahudilerin seçildiğine inan, inanma, ne fark eder?³ Başka hiçbir şey göstermese “siyasal İslamcılık” terimini kullanma biçimi bile Öztürk’ün sekülerliği benimsediğini göstermeye yeterdi (s.126-127). Ona göre din ve ideoloji bir arada olamaz, ideolojik bir İslam yanlış olur (ayrıca bkz. “din soslu ideoloji”, s.131). Öztürk’e göre hiç durmadan ilerlediğimiz için İslam devletinin bir hayal olduğu sonunda anlaşılmış. Zaten bu kitapta da Anakronizm kitabında da Kuran’dan devlet düzeni çıkmayacağını söylemişti. İki kitabın da her satırına bireysel din paradigması sinmiş.

Öztürk, Anakronizm kitabında yaptığı gibi burada da Kuran’ın her yerinin geçmiş kuşaklarca anlaşıldığını varsayıyor. Ona göre 1400 yıldır yapılabilecek her doğru yorum yapıldı, bunlara eklenecek, keşfedilecek veya üstü örtülmüş, komploya kurban gitmiş hiçbir şey yok (s.186). Bununla da kalmıyor, kendisinin veya kendisi gibi tarih çalışanların geçmiş kuşakların kavrayışına çoğunlukla erdiklerini varsayıyor. Bununla da yetinmiyor, irşat ve ıslah amaçlayan yayınlara gerek kalmadığını öne sürüyor (s.129). Kibir hep kibirdir ama bu türlü bir kibir bana modern zamanların bilimadamlarından, oryantalistlerden, hümanistlerden tanıdık geliyor. Öztürk açıkça Kuran’ın ilk muhataplarını da, nebisini de, içeriğini de küçümsüyor ve adeta “biz modern insanlar olarak bunları aştık, olduk” diyor. Kuran’ı ne kadar basit bir zihinsel çabayla okuduğu, yazarını da ancak o kadar basit bir düzeye sahip olmakla suçladığından belli (bunun farkında olmayabilir). Buna göre eğer iniş nedeni gerçekleşmeseymiş o ayet indirilmeyecekmiş. Sanki iniş nedenini Allah’tan başka bir tanrı yaratmış gibi, inanılmaz bir us yürütme. Kuran okurken kullandığı yöntem (veya onun yokluğu), ayetler ve sureler arasında bağlantı kurma çabası olmadığı, dilbilgisel ve anlambilimsel çözümleme yapmaya çalışmadığı 204-205. sayfalardan belli oluyor. Ona göre Kuran o kadar yüzeysel ve bulanık bir kitap ki herkes istediği yorumu çıkarabiliyor. Öyle ki bu yorumları doğrulamak da çürütmek de olanaksız (s.206). Yani din yalın bir “inanç” meselesi haline geliyor, masallar gibi, efsaneler gibi, boş bir iş olup çıkıyor.

³ Geceyle gündüz gibi fark ettiğini, Filistinli bebeğin kafasında patlayan bomba kadar fark ettiğini daha sonra anlatacağım.

Kuran'ın yeterince anlaşıldığını, artık onu anlama diye bir sorunun bulunmadığını söylediği için ona göre Allah'ın söyleyeceklerinin bitmesi için denizin mürekkep olması gerekmiyor. Müslüman olmamasına rağmen bunun tersini öne süreren, okudukça Kuran'ın farklı anlam katmanlarının keşfedildiğini söyleyen Hristiyan araştırmacıların olması ne ilginç! Öztürk'e göre din bireyselmış, Allah'ın varlığına ve birliğine "inandık" mı dinin onda dokuzunu hallediyormuşuz. Kalan onda bir de insanlara bireysel iyilikler etmek, işte bu kadar. Allah'ın sözleri veya onun anlamları bittiği için içtihat kapısı haklı olarak kapalı ona göre.

Öztürk her tarihselci gibi Kuran'ı anlamak için Arapçanın yetmeyeceğini, tarih, siyer ve hadis de bilmek gerektiğini öne sürüyor (s.78). Buradaki tarihselciliği aşan örtülü bir varsayıma dikkat çekmek istiyorum, genel olarak bilgiye nasıl yaklaştığımızla ilgili önemli bir noktadır. Öztürk, bu dersleri almamızı söylerken bu bilgi dallarının derslerini veren kişilerin öğrettiklerinin doğru olduğunu varsayıyor. Sözelimi siyer bilirkişisinin siyer bilgisinin sahte olduğunu düşüneceği, öne süreceği, dersini bu şekilde vereceği düşünülemez. Burada **uzmanlık yanlışlığı** devreye giriyor. Kısaca şu: Bir bilgi alanının çoğunlukla geçersiz ve işe yaramaz bir bilgi alanı olduğunu o alanın uzmanları fark etseler bile itiraf edemezler. Emeklerinin, zamanlarının boşa gitmiş olması olasılığı korkunçtur, bununla yüzleşemezler. Falanca beslenme sistemiyle ilgili üç kitap okuyup, uygulayıp vazgeçen arkadaşımız var ya hani. İşte o, yol yakinken dönmüştür. Buna rağmen yanlışlığını itiraf etmek ona zor gelebilir. "O bir aşamaydı, yine de bir şeyler öğrendim" der. Uzmanlık aşamasına geldikten sonra vazgeçmek çok daha pahalıya patlar. Herhangi bir ansiklopedide sahte-bilimler (*pseudoscience*) listesine bir göz atın, bu bilgi alanlarına yıllarını adanmış kişiler arasında yanlış olmuş olduğunu anlayıp sessizce icrayı bırakan çok kişi olduğunu kestiriyorum. Bir başka olasılık, uzmanın gerçeğe değil egosuna veya paraya veya rahatına teslim olmuş olmasıdır. Budizmle veya içrek cemaatlerle ilgili yaptığım bir espri var. Derecelerde yükselip pir düzeyine ulaştıklarında, bütün her şeyin yanlış ve boş olduğunu anladıklarında o kadar yüksek bir dereceye gelmiş ve oluyorlar ki tanık oldukları gerçeği paylaşılsalar bile hiç kimsenin onlara inanmayacağını düşünüp susuyorlar! Uzmanlık yanlışlığı da böyle bir kısır döngü. Siyer bilgisinin temel varsayımlarının yanlış olduğunu, çürük malzemelerle uğraştığını sezmiş biri bu bilgi alanında ilerlemiyor zaten, kendine başka bir alan seçiyor. O alanda ilerleyip uzman olanlar bu gerçeğin ayırdına varamamış olanlar veya boş bulduğu meydana kısa yoldan kariyer yapmak isteyenler oluyor. Dolayısıyla bir bilgi birikiminin yanlış ve güvenilmez olduğuna kalabalıkları ikna edebilecek tek şey, o alanın uzmanlarının sayısının azalarak yok olmasıdır. Uzman sayısının azlığı, o bilgi alanının geçersizliğini kanıtlamadığı gibi çokluğu da geçerliliğini kanıtlamaz. Uzman yanlışlığı paradoksunun farkına varmak ancak eleştirel düşünceden ve ne pahasına olursa olsun dürüstlükten ödün vermeyenlerin yapabilecekleri bir şeydir. Hadis kitaplarının içinde vakit geçirmiş sıradan birinin hadis uzmanlarının hadislere dayanarak kurdukları tezleri çürütebileceğinin örneğini [Salât-3](#) yazımda verdim. Edip Yüksel de kendi kitaplarında verdi. Şimdi bu kişiler "hadis ilminden pay almamış" veya bu ilimde rütbeleri yeterince yüksek değil diye bir kenara itilebilirler mi? Bir bilgi alanındaki yeni keşifler ve açılımlar çoğu zaman kürsüyü elinde tutanların direnciyle karşılaşır. Dolayısıyla siyeri veya hadisi dikkate almadan meal yapan birini bilgisizlikle suçlamak cahilliktir. Okumuş ve metnin anlaşılmasına katkı sağlamadığını görüp bunları dikkate almamış olabilir. Siyerin gerçekte ne olduğuyla ilgili herkesin

bilmesi gerektiği kadarını [Muhammed'in Hayatı](#) ve [Salât-4](#) yazılarımda gösterdim, İbrahim'le ilgili yazacağım yazıda yine kısmen göstereceğim. Mustafa Öztürk bu yazılarda ne olduğunu gösterdiğim İbn Hişam'ın siyerini tavsiye ederek siyerden ne anladığını net olarak gösteriyor. Öztürk Hişam'ın anlattığı Muhammed'e inanıyor, Kuran'dakine değil. Öztürk kutsi hadislerle bile inanıyor, yani Muhammed'in zayıf ve insansı bir tanrı öğrettiğine (s.145). Hişam'daki ve hadislerdeki bu gibi saçmalıkları dile getirince Öztürk'e göre ben "cahilin daniskası" oluyormuşum (s.195).

Öztürk ilk kuşakların İsrailiyyat'ın etkisinde kaldığını kabul ediyor ve buna rağmen ilk kuşakların bize ulaşan yorumlarının doğru olduğunu öne sürüyor. Yazıya geçirilmiş olanın ve bunların arasından günümüze ulaşmış olanın o günkü herkesin anlayışı olduğunu varsayıyor ki tarih bilen biri bunu kabul edemez. Çünkü tarih yitik bilgilerin arasında, kütüphane yangınlarından kalan külde el yordamıyla kırıntılar arama bilimidir. Oysa Öztürk daha birkaç sayfa önce tarih bilmeyenin Kuran'ı anlayamayacağını öne sürmüştü.

Günde on saat Kuran çalışmasına rağmen (s.93) Kafirun Suresi'ni bütünüyle yanlış anlamış, bu surenin modernist anlamıyla "din özgürlüğü" öğrettiğini sanıyor. Gerçeğin ne olduğu tartışmasının "din" bağlamında geçersiz olduğunu düşünüyor. Bu olsa olsa Hristiyanlığın herkesin saçma olduğunu bildiği şeye inanma özgürlüğüne dayalı din tanımı olur. Sekülerliği ve dolayısıyla modern bireyselci anlamda "din özgürlüğünü" var eden İslam değildir. Sekülerliği var eden Yahudilik, onun kötü bir kopyası olan Hristiyanlık ve bu ikisinin itişmesidir. Yer-gök, akıl-vahiy, din-bilim çatışmaları oraya aittir, İslam'a değil. Öztürk kendini reddedenlere "senin dinin sana" diyerek aklınca İslam'ın yasası saydığı özgürlüğe gönderme yapıyor ama tartışmadan kaçınıyorsa ne demeye akademisyen oluyor, kitap yazıyor, Youtube kanalı açıyor ve ciddiye alınmayınca içerliyor? (s.82)

Öztürk, sayılamayan büyüklükleri sayma hatasına düşerek diyor ki "Kuran, Cahiliye Araplarının hukuk uygulamalarının %80'ini sürdürmüştür". Bu mantığa göre 2010 Anayasası 1982 Anayasası'nın en az %70'ini sürdürmüş olmalı. Oysa okuduğunu azıcık anlayanlar bile iki anayasada temsil mantığının ve yetki paylaşımının baştan aşağı farklı olduğunu, yani düzenin değiştiğini biliyorlar. Üstelik Öztürk siyer öyküleri okumuş biri, "bu adamı kabul eden" yazan mektubun küçücük bir nokta farkıyla "bu adamı katledin" olarak okunduğunu⁴, yani bit kadar noktanın anlamın %100'ünü değiştirebildiğini nasıl hesap edemiyor? Gerçekte Kuran Cahiliye hukukunun (sayılabilir olduğunu varsaysak bile) onda birini bile sürdürmüyor ama kendine "Müslüman" diyen iktidarlar sürdürüyor. Bunu ayırt edemeyince "İslam cariyeliği kaldırmadı, faizi yasaklamadı, kadınları Cuma'ya çağırmadı" gibi saçma sapan yorumlar yapıyor.

Öztürk Kuran'ın nasıl okunması gerektiğini okura bildirirken Kuran'dan hiç yardım almıyor. Kuran'ın okuma kılavuzunu Kuran'ın dışında bir yerde bulmuş olmalı. Şaşırmadık, gelenekselciler de aynısını yapıyorlar. Bu, günde on saat (kendi iddiası) Kuran çalışan birinin yöntemine benzemiyor.

⁴ Örneği <https://web.archive.org/web/20250321093442/https://zakirtv.com/ya-omer-sen-belanin-kapisi-kilidisin/> veya <https://archive.is/t5TEa> adresinde bulunabilir.

Öztürk'e göre İslam'ın kökü "mahlukata şefkatmiş" (s.68). Öztürk'ü tanıdık artık, bunu Kuran'a dayanarak kanıtlamayacağını biliyoruz. Zaten bu olanaksız. En kötü okur bile "bunlara yumuşak, şunlara ise sert davran" (9:123 vb.) diyen Kuran'dan bunu çıkaramaz. Bu tanım İslam'ın değil, olsa olsa tasavvufun özü olur. Nitekim bu kitaptaki "Tanrı İnsan İlişkisinde Sivilliğin İmkânı" makalesi bireysel din ve tasavvuf savunusudur. Burada yazarın İslam'ı tanımlamak için kullandığı üç terimden biri "Allah'ın fermanını tazim". "Uygulamak" yerine "tazim" demesine çok dikkat edin lütfen. Diyelim ki padişah, fermanının "tazim" edilmesini mi ister yoksa uygulanmasını mı? Bu ikisinin bütünüyle ayrı anlam kümeleri olmadığını farkındayım ama kesişim kümesi kadar fark kümesine de bakalım, önemli. Vurguyu nereye yaptığı çok önemli. Tazim "büyüklemek" demektir ve sonunda "saygı" sözcüğüne benzetilebilecek genel, soyut bir anlamda kullanılır. Seküler, modern, özgürlükçü toplumun direksiyonundakilerin beni, yani tebaayı getirmek istediği kip nedir? "Senin dinini benimsemiyorum ama saygı duyuyorum" dedirtecek bir kavram dünyasına ve ahlaka sahip olmaktır ki onların beni ve sevdiklerimi nasıl sömürdüklerine karışmayayım. Yanlış, hatta bazen zırva bile olduğunu bildiğim şeye "saygı duymam" ne demektir? Uygulamıyorum ama saygı duyuyorum, öyle mi? Tıpkı Allah'ın fermanını uygulamadığımız ama "saygı duyduğumuz" gibi! Yahudiler Tevrat'ı uygulamazlar ama ona yoğun olarak "saygı duyarlar". Birbirimize yalan söylemeyelim, Kuran'a göre biz modern Türkler Müslüman bir toplum değiliz. Yıllar önce bu topraklarda modernist kadının çıplaklık özgürlüğünü savunan sıkmabaşlarını hatırladınız mı? Şimdi hepsinin kızı çıplak, kendileri de başlarını (ve elbette ardından vücutlarını) açıyorlar. Niye? Çünkü "saygı duydular". Neyin gerçek, neyin yalan olduğuyla ilgilenmeden, yalana saygı ve hoşgörü duyarak yaşayabileceklerini sandılar. Sonunda yalan kazandı, kazanıyor, saygı duymayı sürdürürlerse kazanacak.

"Tanrı İnsan İlişkisinde Sivilliğin İmkânı" makalesinde Öztürk, "kelamdan iman çıkmaz" derken aslında Kuran'ın ahlaki uslamlamalarını göz ardı etmiş oluyor. Kuran kişinin imana yönelmek için neler yapabileceğini bazen doğrudan bildiriyor, yani kelamdan iman çıkıyor (25:60, 2:21, 3:154, 5:16,93, 6:127, 8:29, 15:99, 19:76,96, 29:69 +9:120 +11:115 +12:22 +28:14, 48:20, 49:14...-artıyla birleştirdiğim ayetleri birlikte okuyunuz). Allah'ın güzel adlarının insana verdiği yönergelerle doğrudan ilgisi vardır. Başka türlü söylersek, iyi davranışlar içinde bulunmaya çalışan kişi Allah'a güzel adları daha çok yakıştırmış olur. Anakronizm kitabında olduğu gibi Kuran'ı fazla kafa yormadan, sığ bir zihinle okuduğunun işaretlerini veriyor.

Kuran'ın eskimiş ve yerel olduğunu öne süren Öztürk'ün Kuran'ın evrensel olduğunu öne sürenlerle ilgili genellemesine (s.70) istisna azınlıklar var ve bu azınlıklar çoğunlukla Kurancı. Öztürk azınlıklarla ilgilenmiyor çünkü tıpkı gelenekselciler gibi arkasını kalabalığa ve otoriteye yaslamayı seviyor. Aradaki fark, gelenekselci arkasını günümüzdeki gelenekçi kalabalığa ve tarihtekilere, tarihselci ise modernizmin egemen olduğu milyarlaraya yaslıyor. Öztürk'ün otoriteyle arasının nasıl olduğu, kitabın konusu olmamasına rağmen Gülen'e sonu gelmeyen lanetler yağdırmasından belli. Öztürk gibiler ve AKP seçmeni horul horul uyuyorken Atatürkçü diye, seküler diye, "ceehaapeli" diye aşağıladıkları muhalifler Gülen hakkında ülkeyi uyarmışlardı. Otorite o gün onların komplo kuramcıları olduklarını söylemişti, Öztürk de otoriteye inanmıştı. Dersini almadı, hâlâ inanıyor (s.124). Ülkeyi yangın yerine çevirenin AKP değil de devletin her yerine "sızan" Gülen olduğunu sanıyor (s.208). Öztürk'ün Gülen eleştirisine 17 Aralık 2013'te

başlamış olması dünyayı Erdoğan'ın gözünden gördüğünü, daha doğrusu onun izin verdiği kadarını gördüğünü belli ediyor. Demek ki Ergenekon düzmeceğine de Erdoğan "bizi aldattılar" dediğinde uyanmış olmalı. Kitabı yazmasından sonra gerçekleşen 15 Temmuz hakkında ne bilip neye inandığını çıkarsamak zor olmamalı. Kuran'ı da yaşamı okuduğu gibi okuyorsa eyvah...

Öztürk, Kuran'ı yazan Allah'ın (kendi inancı bu) niyetini bildiğini varsayıyor ve buradan yola çıkarak Kuran'ın sonrakiler için yazılmadığını çıkarsıyor (s.73). Oysa birkaç sayfa önce Kuran'ın yazarının Zülkarneyn'i soranlara verdiği yanıtta bir taşla birkaç kuş vurduğunu, yanıtın ötesinde bir şeyler anlattığını söylemiş, "kurban olduğum Allah" diye yazara hayranlığını bildirmişti. Şimdi yine yazarın yeteneklerinin sınırından söz ediyor.

Duruma göre değişmek zorunda olan yani her durumda geçerli kurallar koyamamak insana özgüdür. Tarihselemler bunu Allah'a özgülüyorlar (s.73-74). Kuran'ı Muhammed'in yazdığını söyleyenlerin bu noktada neredeyse daha tutarlı oldukları söylenebilir. Yine aynı sayfalarda Öztürk sarhoş edicilerin aşamalı olarak yasaklandığını, ılımlı ayetlerin Mekke döneminde, saldırgan ayetlerin Medine döneminde indiğini söyleyerek nebiyi ve Allah'ı sinsilikle, içten pazarlıklılıkla, zayıflıkla suçladığının farkında mı acaba? "Dinde zorlama yok" (2:256) ayetinin Kafirun Suresi'yle çeliştiğini sanacak kadar kıt mıdır Kuran bilgisi?⁵ Tarih kitabı okumaktan Öztürk'ün Kuran okumaya vakti kalmamış izlenimi ediniyorum. Öztürk'ten iyi akademisyen olur.

Allah'a zayıflık yakıştırdığını söyledim diye abarttığımı düşünmeyin. 201. sayfada Allah'ın erkek Araplara muhtaç olduğunu, onlara işini yaptırabilmek için rüşvet verdiğini öne sürmüştü.

Öztürk kölelik bittiği (!) için kölelikle ilgili ayetlerin geçersiz olduğuna inanıyor (s.74). Önceki kitabın değerlendirmesinde buna değindim.

Öztürk, Kuran'ın yayılmasının salt Muhammed'in başarısı veya onun karizmasının sonucu olduğunu söylüyor. Bunu Muhammed'e acayip mucizeler yakıştıran hurafeci gelenekselciler de ima ediyor, işte uzlaştıkları bir konu daha. Muhammed ölür ölmez birbirini kesmeye başlayanların da Müslüman olduklarını varsayıyor, yine gelenekselciler gibi. Kendine Müslüman diyen herkesin Müslüman olduğu, hatta onların Müslümanlıklarının sorgulanamayacağı ezberi (modernist sekülerci özgürlükçü dayatma) kitapta kendini gösteriyor (s.148). Öztürk, ne olduğunu tanımlamadığı Aleviliğin İslam'ın bir yorumu olduğunu öne sürüyor (s.150). Aleviler bile Aleviliğin ne olduğundan emin değiller ama bu her neyse İslam'a uygunmuş. Bu, korkarım ki Öztürk'ün İslam'dan ne anladığını gösteriyor. Böyle bir kişi "Kuran toplum ve devlet inşa eder" deseydi zaten bu bir çelişki olurdu çünkü ne olduğu belli olmayan bir şeyle toplum ve devlet inşa edilemez. Modern toplumda bunu görüyoruz zaten. Sabit bir doğrusu olmadığı için modernizmin yükselişiyle çöküşü arasında bir düzlük göremedik, göremeyeceğiz. Öztürk bu çöküşü göremiyor elbette. Birkaç sayfa önce Tanrı'ya seslenen ve yakınen kişiyi "dünyanın soğukluğundan ve yalnızlığından" mustarip olarak tanımlamıştı. "Haksızlığa karşı çaresiz" demedi örneğin. Bu, Öztürk'ün rahat bir yaşam sürdüğünü ve İslam'ı bu

⁵ Bu konuda bkz. <https://gerceginkitabi.wordpress.com/2024/09/22/laiklik-seriat-karsitligi-uzerine-senin-dinin-sana-mi/>

tanıklık çerçevesinde kalarak anlamaya çalıştığını gösteriyor. Tanrı –hâşâ– eğer birilerine ait olsaydı haksızlığa uğrayanlara ait olurdu. Bu nedenle onu en çok çağıran, onu bilmeye en çok yaklaşan da haksızlığa uğrayandır, ezilendir. Aristokrat değil, sırtı pek, ufkü dar saray bilgini değil.

Yine benzer biçimde Öztürk, doyasıya cinsel ilişkiye girmek istemenin ahlaki olgunluğa ermemiş kişilerin isteyeceği bir şey olduğunu öne sürüyor (s.196). Buradan Öztürk'ün köpürmüş bir kösnüllükle dolu veya tam tersi, müstebdit bir cinsel atmosfere maruz kalmadığını, bu konuda fazla bir engellemeye ve eziyete veya örselenmeye, fitrattan uzaklaştıran itkilere maruz kalmadığını çıkarsıyorum. Ne mutlu ona. Ama kafasını kumdan çıkarıp çevresine bakacak olursa görecektir ki bu ülkede biri cinselliği unutmak derecesinde bastırmak, öbürü her tür sapıklığı doyasıyla yaşamak olmak üzere iki sapkın uç arasında gidip gelen kalabalığı görecektir. Bugünle ve burayla yetinmeyip ufkunu genişletecek olursa tarihin haksız yere hadım edilen erkeklerle dolu olduğunu (hani kadınlar eziliyordu?), köle sınıfı cinselliğinin hemen hiçbir zaman dengeli, sağlıklı ve doyurucu olmadığını görecektir. Uzağa bakmasına da gerek yok. On üç yaşında cinsel gereksinimleri oluşan çocuklarını yirmi iki, yirmi beş, otuz yaşlarına kadar bekar kalmaya zorlayan, erkekleri evlendiğine pişman ederek zina kapısını gösteren sapık günümüz toplumunda cinselliğin eziyetsiz, doğal ve doyasıya yaşandığını söylemek olanaklı değildir. Ben kuş sütü eksik soframdan kalkarken geçirerek Öztürk'ü destekliyor ve ekliyorum: “Doyasıya yemek isteyen birisi ahlaki olgunluğa ermemiştir!”

Öztürk'ün olasılıkla rahat yaşadığı ve İslam için bir bedel ödemediği 197. sayfanın ikinci paragrafında yazdıklarından da belli:

“Ama eğer Mekke yıllarında bir avuç müslümanın kimi zaman dövüldüğünü, kimi zaman ölümle tehdit edildiğini ve bir kısmının da canına kıyıldığını dikkate aldığınızda, ‘selâm’ kelimesinin ‘Cennette hiçbir tehdit hiçbir korku ve endişe olmayacak, her daim esenlik ve güvenlik içinde yaşayacaksınız’ gibi çok büyük bir vaade karşılık geldiğini anlarsınız. Yine o müslümanların her gün hakarete maruz kaldığı, müşrikler tarafından alaya alınıp aşağılandığını dikkate alırsanız, ‘lağv’ kelimesinden ‘cennette hep ciddi olacağız, hiç şakalaşmayacağız’ gibi saçma sapan bir anlam değil, ‘Orada hiçbir hakarete uğramayacaksınız. Hiç kimseden bir tek kötü söz duymayacaksınız’ anlamına geldiğini kavrarınız.” (yazım hatalarını düzeltmedim)

Öztürk, dayanın, tehdidin ve cinayetin o yer ve zamana özgü olduğunu sanıyor. Bilmiyor ki bugün veya burada tektanrıci bir yaşam kurmaya çalışanlar belki daha beter eziyetlere uğrayacaklar. Bilmediği için de Kuran'ın ilgili bildirimlerini tarihe gömüyor. Ben İslam için eziyet çekme onuruna erişenlerden şimdilik değilim ama olasılıkların, olmuşların ve olacakların, yani çekilen acıların ve bunların neyin uğrunda çekildiğinin, var oluşa nasıl anlam verdiğinin farkındayım ve saygısızlık etmekten korkarım.

Öztürk, Hamidullah'ın s.149'da sözü edilen samimi yanılgısını tasavvufun üstünlüğüne ve onun gerçek İslam olduğuna kanıt yapmaya çalışıyor. Dolayısıyla Hamidullah'ın Müslüman olduklarını sandığı Batılı sufileri o da Müslüman sanıyor. Gerçekte hiç kimse İbn Arabi okuyarak Müslüman olmaz. Olacağını varsaymak Kuran'a hakarettir. Böyle bir mantıkla Bahau'llah'ı okuyan ve benimseyen bir kişiyi de Müslüman saymalıyız çünkü o

da Muhammed'i ve Kuran'ı hakiki biliyor. Sayfa 190'da Öztürk İbn Arabi'nin Kuran'ı yorumlarken nasıl saçmaladığını da yazıyor.

Kitabın bana göre özeti 87. sayfada, devlet ve toplum düzeni hakkında söylediklerinde bulunabilir. Aynı sayfada "teberrük" sözcüğünü sihir/büyü, dua, iyi hissetme anlamında kullanıyor. Öztürk'e göre bunlar, Kuran'ı okumanın meşru amaçlarındanmış. Osmanlı'da yapıldığı gibi Kuran'ı duvarlara, gökyüzüne, mezarlara okumak onun amacına uygun davranmakmış. Bunları söyledikten hemen sonraki paragrafta ise deist din tanımı geliyor. Şaşırmadık. Bunları deistlerden duymuştuk. Ama bunları söyleyenlerden biri "ben deistim" derken biri "değilim" diyor, artık bundan ne anlıyorsunuz.

Haydi iyi bir şey de söylemiş olayım. 184-185. sayfalarda Caner Taslaman'ın televizyon maceraları hakkındaki saptamalarını isabetli buldum. Bununla birlikte Öztürk, Taslaman gibi bilginlerin insanları Kuran'a ısıtmak için onları gönülleme görevlerinin olmadığını öne sürüyor (s.207). Ama birkaç sayfa önce Allah'ın hâşâ 7. Yy Arap erkeklerini gönüllemesi gerektiğini söylemişti. Yani bilginlerin Allah'tan daha ilkeli ve erdemli mi olmaları gerekiyor? Ona göre bunun olanağı var galiba çünkü sayfa 211'de Allah'ın Kuran'da yaptığından daha insani yasalar yapılabileceğini öne sürüyor.

Hem Anakronizm hem de Polemikler kitaplarında Öztürk insanın yaratılışıyla, doğasıyla ilgili konuları, kabir azabı gibi tartışmaları geyik muhabbetiymiş gibi sayıyor, önemsemiyor. Oysa bunlar yaşama verilen anlamın kuramını yapar. Başiboş iti "o da can" diye besleyenlere, hakkını arayan işçiye kapıda bekleyen işsizleri gösteren patrona bu budalaca davranışları iyi gösteren şey, Öztürk'ün "geyik muhabbeti" dediği öykülerdir, mitolojidir. Zaten bunun için kurucu ilkelerde birleşemeyen ("özgürlükçü") bir toplumun çöküş aşamasında olduğunu söyleyip duruyorum. Öztürk'e göre asıl önemli olansa bunlar değil Fethullah Gülen tehlikesiymiş! AKP'yi veli edinmiş bir akademisyenin tefsir dersi bu kadar oluyor.

Kıssaların Dili

Ankara Okulu, 2012.

Kıssaları kimin nasıl yorumladığıyla ilgili bazı aktarımlar dolayısıyla Öztürk'ün en çok yararlandığım kitabı bu olabilir. Kuran'ı anlamak uğraşı bakımından aktardıklarına kendi katkısı ise izlediği yöntem nedeniyle yok denecek kadar az.

Öbür iki kitaptaki modernist bakış açısı burada da var. Sözgelimi kötülüğü bir takım canlıların ortak özelliği olduğu varsayılan bedensel acı çekmeyle bağdaştırması modernist varsayımların gölgesinde duruyor (s.123). Kötülük bedensel acının varlığında imiş, bedensel acı kötülüğün varlığında imiş, yani biri varsa ötekinin de olduğunu ima ediyor. Böylelikle tanrının kötü olması gerekiyor çünkü hayvanlar doğal olarak sürekli acı çekerler. Sağ kalabilmek için hayvanlara acı çekertmek zorunda olan insan da bu mantıkla istisnasız kötü olmuş oluyor. Onu tasarımı gereği kötü olmak zorunda bırakan tanrı da böylece kötü oluyor. Ve bu uslamlamaya göre banka sistemi ve tefecilik kötü değil çünkü insanların bu sisteme çoğunlukla rızaları var, yani dolaysız olarak algılanabilecek bir acı çekmiyorlar. Kredi çekerken acıdan bağırان veya ağlayan birini görmüyoruz. Bankadan

kredi çekmek, başkasının emeğini sömürmenin ve kendi emeğini de daha başka birilerine sömürtmenin mecazıdır. Para sistemi bir mecazdır. Kişinin bağırması veya ağlaması veya en azından sövüp sayması için sömürüldüğünün farkında olması gerekiyor. Sömürüldüğünün farkında olmayan kişi, çektiği acının nedeninin bir takım soyut ve mecaz kurgular olduğunu bilmiyor. Bilmediği zaman çektiği acı aklanmış mı oluyor? Eğer öyleyse, neden acı çektiğini asla ve asla bilemeyecek olan hayvanların çektiği acı niye bizim konumuz oluyor? Ve bu uslamlamayı sürdürürsek bebeğin çektiği acı da konuşulmaya değer olmaktan çıkıyor. Modernist zihin için bunun tek çözümü rıza kavramına yaslanmaktır. Bebeğin rızası yoktur, onun için çektiği acı gerçektir, önlenmelidir (sıradan modernist akıl). Para sisteminin çektiği acı gerçektir, onun için sistem adil bir alternatifle değiştirilmelidir (üst düzey modernist akıl). Peki, insanın hayvana çektiği acı niye hâlâ konumuz? (Polemikler kitabındaki “İslam=mahlukata şefkat” tanımını hatırlayın) Çünkü hayvanın rızası diye bir şey olamaz. Çünkü hayvan yem yiyebildiği için mezbahanın önünde beklemeyi seçerek rıza gösteriyor, hayvanseverler neyin kavgasını veriyorlar? Bir uyuşturucu bağımlısı görece acısız yaşayıp görece acısız ölmeyi seçebiliyorken *resuller*, *nezirler* neyin kavgasını veriyorlar? Bu çukurdan bir çıkış yok. Acıyla kötülük arasında bir korelasyon kurgulanamaz. Bu kurgular Eski Yunan filozoflarından esinlenilerek ortaya çıkıyor ve ne yazık ki şaşmaz bir doğruluk göstergesi inşa edemeyen bozuk Kitabımukaddes’in gölgesinde yayılıyor. Bizim Kuran’ımız varsa her ikisinin üstünde bir kavrayışa erişmemiz gerekiyor(du).

Öztürk, cennet ve cehennem betimlemelerinin yere ve zamana göre biçim almış olmasını yasanın da yere ve zamana göre biçim alması gerektiğine kanıt gösterirken mantıksal bir bağ kurmuyor. Böyle bir mantıkla gidersek Kuran yüz, hatta otuz yıl öncesi Türkiye’sine gelmiş olsaydı yine yasalar güme gidecekti çünkü akıllı telefonların, medyanın, hükümetin her şeyi belirlemediği; sahteliğin, anlamsızlığın, psikiyatrik hastalıkların olağan olmadığı bir ortamda cennet ve cehennem betimlemeleri yine farklı olacaktı.

Adem’den önce insanın var olup olmadığı Kuran’da belli değilmiş (s.130). Öztürk, bunu Kuran’ın belirsiz diline örnek gösteriyor. Kuran’da Adem’den önce insanın var olmadığı belli ama bazılarına hiçbir delil yeterli gelmeyecek. Çünkü bu iş böyle... Neyi, ne kadar berrak olarak kanıtlarsanız kanıtlayın, “olmadı” diyen birileri ille çıkacak ve bunların arasında Müslümanmış gibi yapan ikiyüzlüler de mutlaka olacak. Önlenmesi olanaklı olan ve önlenmesi gereken şey, bunların yorumlarının ana akım yorum olması.